

О. О. Яременко,
аспірант, Київський Національний Університет імені Тараса Шевченка

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ВАЛЮТНИХ ВІДНОСИН: ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРОЯВИ В УКРАЇНІ

В статті розглядаються історичні передумови процесу лібералізації. З'ясовано особливості лібералізації валютних відносин в Україні. Запропоновано у перспективі впровадження повноцінного обміну валюти через систему валютних терміналів чи банкоматів

The article is concerned with historical preconditions of the liberalization process. Particular qualities of foreign exchange relationship liberalization studied out in the article. The paper also contains propositions of providing the fully functional currency exchange through ATM's or currency exchange terminals.

Ключові слова: лібералізація, лібералізація валютних відносин.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасний розвиток економіки має характерну ознаку — протекціонізм, який на сьогодні вступає у протиріччя з головним напрямом розвитку глобальної економіки — лібералізацією. Глобальні економічні кризи останнього десятиліття звернули увагу сучасних науковців на необхідність вивчення проблеми лібералізації саме у сфері валютних відносин.

Лібералізація валютних відносин — валютна лібералізація —, має в основі еволюційний розвиток валютної політики, визначення рівня свободи здійснення валютних операцій на національному та міжнародному рівнях. Національна валютна лібералізація направлена на мінімізацію внутрішньодержавних процесів державного регулювання, але з урахуванням завдань, цілей та пріоритетів державної економічної політики.

Валютна лібералізація покликана розширити свободу економічних процесів у валютних відносинах та мінімізувати заходи валютного регулювання шляхом відповідного валютного законодавства. Слід зазначити, що в нашій державі використання політичних та законодавчих ініціатив, спрямованих на лібералізацію валютних відносин, вказує на відсутність необхідних ринкових передумов щодо повної відмови від заходів валютного регулювання.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою є дослідження лібералізації валютних відносин в Україні. Для досягнення мети було визначено такі завдання:

- з'ясувати історичні передумови процесу лібералізації;
- визначити особливості лібералізації валютних відносин в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Після кризи 1929—1933 років у світовій спільноті панували ідеї Кейнса щодо необхідності посилення ролі держави на валютному ринку та у приватному секторі як головних дестабілізуючих чинників економіки. Кейнс стверджував, що ефекти акселератора та мультиплікатора посилювали коливання у природньо схильному до цього приватному секторі економіки [2, с. 341].

Вже у 1970-тих роках відбулася зміна економічних пріоритетів. Представники неолібералізму піддавали критиці вчення Кейнса. Вони зазначали, що ринкова економіка здатна до саморегулювання, і довели своє твердження існуванням міжчасової рівноважної траєкторії. Нові переконання сприяли процесу лібералізації валютних відносин, що мало логічне продовження — відміну валютних обмежень.

Відміна золотого стандарту, чергові економічні кризи, що породжували глобальні економічні перетворення, зміни концепцій існування валютної системи вимагали пошуку нових підходів щодо доцільності підвищення чи зниження ролі держави у регулюванні валютних відносин для запобігання або ліквідації наслідків економічних криз. Також увага зосереджувалася на зміні об'єкта регулювання. Проте існування довготривалих криз довели фактичну неспроможність та недоопрацьованість теоретичних поглядів тогочасних лібералів.

Так, Кейнс та Хайек були лібералами по суті, але мали відмінні погляди на питання, які межі повинно мати втручання держави в економічні, зокрема валютні, процеси. І жоден з зазначених представників наукового світу не спромігся чітко визначити межі державного втручання [5, с. 47].

З 1979 року лібералізм став основою економічної і валютної політики у розвинених країнах, таких як США, Великобританія, і мав на меті стримування інфляції та досягнення повної валютної лібералізації. Реалізація поставленої мети забезпечувала для корпорацій провідних країн вихід та освоєння нових ринків [3, с. 51]. Зростали масштаби консолідації корпоративних, в тому числі капітальних, ресурсів. Характерним явищем того часу було створення найбільших транснаціональних корпорацій, збільшилось число стратегічних альянсів. Відповідно, валютна лібералізація не лише була частиною явища глобалізації, але й сприяла цьому процесу. Великі корпорації та банки розвинених країн поглинали ринки країн, що розвиваються з метою примноження капіталу та в умовах неспроможності структур інших країн протистояти економічному завоюванню. При цій взаємодії тенденція глобалізації була характерна і для країн, що розвиваються, вимагаючи лібералізації фінансового ринку для можливості репатріації прибутку.

Загалом перехід до лібералізації валютних відносин мав велику підтримку з боку міжнародних валютно-фінансових організацій, таких як МВФ. Важливо зазначити, що основна маса кредитів була в доларах США, оскільки США були головним акціонером бретон-вудських організацій. І саме США сприяли відходу політики МВФ від кейнсіанства до монетаристської концепції [1]. Це сформувало умови для перетворення МВФ у центр міжнародного впливу, який надаючи ресурси країнам, що розвиваються, фактично спонсорував їх структурні перетворення, проповідуючи неолібералізм найвпливовіших корпорацій заходу.

Розглянемо напрями структурних перетворень в країнах, що розвиваються, і які є основою політики неолібералізму. Так званий Вашингтонський консенсус, який був запропонований Д. Ульямсоном містить наступні кроки структурних перетворень:

- введення і підтримка податкової дисципліни;
- направлення державних витрат у сфері охорони здоров'я, освіти, інфраструктури;
- проведення податкової реформи для зниження ставок податків і розширення бази оподаткування;
- лібералізація процентної ставки;
- встановлення ринкового валютного курсу;
- лібералізація торгівлі;
- лібералізація прямих іноземних інвестицій;
- приватизація;
- дерегулювання — відміна ба'єрів щодо участі іноземних компаній в економіці країни-реципієнта та репатріації прибутків;
- захист приватної власності [1].

Неважко не помітити зв'язок з валютною лібералізацією. Крім того виділимо два напрями реформування:

- полегшення умов доступу нерезидентів на національний ринок інших країн;
- зменшення ролі держави у регулюванні національних економічних процесів.

З одного боку, в сучасній глобальній економіці дійсно необхідно проводити реформи, в т.ч. валютної політики. З іншою, повна відмова від державного регулювання в країнах, що тільки будують ринкові стосунки, є недоцільною. Слабкі ринки ще не готові самостійно відстоювати свої позиції перед розвиненими іноземними конкурентами. Науковці також відмічають, що, з одного боку, соціально-економічна спрямованість реформ дійсно потрібна, але методи її досягнення не завжди адекватні і доцільні, тому наслідки структурних перетворень можуть бути катастрофічними.

Так, Дж. Стігліц, лауреат Нобелівської премії з економіки 2001 року, доводив помилковість запропонованого алгоритму проведення економічних перетворень.

На його думку, лібералізувати облікову ставку слід в останню чергу. Більше того, взявши за приклад азіатську фінансову кризу 1998 року Дж. Стігліц підтвердив відсутність необхідності фінансової лібералізації [6, с. 43].

Так, Корея, відмовившись від прямих іноземних інвестицій і масової лібералізації фінансового ринку, і ще ряд східноазіатських країн, що шляхом прямого кредитування стимулювали стратегічні галузі, даючи можливість фінансовому ринку обирати самостійно інвестиційні об'єкти, зазнали менших втрат в період криз, ніж ліберально розвинуті країни.

Зазначимо, що теоретична мета неоліберальних реформ щодо створення сприятливого ділового клімату та умов для накопичення капіталу досить позитивна, але шляхи її досягнення негативно впливають на соціальний добробут.

Так, масова приватизація на тлі дерегулювання, шоквих методів проведення реформ і фактичної відсутності первинного капіталу призводить до полегшення доступу на внутрішній ринок іноземних інвестицій, валютна лібералізація сприяє скупці національних підприємств іноземцями і репатріації прибутків у валюті країни інвестора, що негативним чином позначається на валютному ринку країни-реципієнта інвестицій.

Вище згадані процеси негативно впливають на загальноекономічний розвиток країни і сприяють послабленню її валюти.

Кульмінацією неоліберальних реформ стало створення 1 січня 1995 року Світової організації торгівлі, мета діяльності якої — лібералізація торгівлі і впровадження неоліберальних стандартів і правил в глобальній економіці. Склад членів СОТ постійно розширюється.

Звичайно, лібералізація торгівлі дуже важлива, але в концепції неолібералізму перевага віддається фінансовому ринку, адже саме він дозволяє максимізувати прибутки в найкоротші терміни [1]. Необхідність збереження цілісності фінансового ринку (як і цілісності усєї фінансової системи) відходить на другий план, поступаючись місцем індивідуалізму, що провокує зростання спекуляцій і постійно підточує стійкість усєї системи.

Фактично неолібералізм закріпив зміщення центру накопичення капіталу до індивідуальних інвесторів та їх фінансових інститутів. Вже майже тридцять років оборот фінансового ринку нестримно зростає, валютна лібералізація сприяє зростанню і прямих, і портфельних іноземних інвестицій, фінансові ринки постійно оновлюються, але не завжди здатні освоїти такий масштабний рух капіталу. Це приводить до періодичних криз, тобто саме фінансові ринки стали сьогодні і головним чинником нестабільності світової економіки, поширюючи в глобальному світі кризи практично на усі країни світу.

Так, в державах, що прийняли Вашингтонський консенсус (Аргентина, Бразилія, Колумбія, Мексика, Чилі та ін.), структурні реформи закінчились глибокою і тривалою кризою. Прискорена лібералізація, що проводилась без урахування національних особливостей та за відсутності передумов для неї, призводила до серйозних негативних наслідків практично в усіх країнах, що розвиваються.

Дослідження міжнародного досвіду дозволяє виокремити основні передумови процесу лібералізації, характерні для розвинутих країн. До них ми відносимо:

- напрацьований впродовж років теоретичний фундамент, що дозволяє пояснити та стимулював поступальний розвиток орієнтований на лібералізацію;
- еволюційний підхід до процесу лібералізації;
- підтримка з боку міжнародних валютно-фінансових організацій;

- первинне накопичення капіталу;
- орієнтація на Вашингтонський консенсус структурних перетворень в країнах, що розвиваються;
- діяльність Світової організації торгівлі.

На нашу думку, перш ніж прагнути до лібералізації валютних відносин необхідно оцінити переваги та недоліки, які може отримати країна в результаті цього процесу.

Тому можна зробити висновок, що неолібералізм сприяє переміщенню фінансових ресурсів, та не сприяє підвищенню ефективності виробництва. Глобалізація коригує закони ринку, а оскільки валютна лібералізація — частина загального процесу глобалізації, на валютному ринку відбиваються усі її тенденції.

В Україні ліберальні реформи стимулювали МВФ та група Світового банку. Наслідком впровадження структурних реформ були кризові явища, в тому числі в валютній сфері, як результат внутрішньої та зовнішньої боргової залежності країни. При чому, проблеми впровадження неолібералізму в Україні, аналогічні проблемам впровадження в інших країнах, що розвиваються, були обумовлені вибором шокowego методу проведення структурних реформ. Хоча в результаті шокowych реформ Україна й отримала статус країни з ринковою економікою, це рішення швидше мало політичний характер, ніж економічні передумови.

Варто зазначити, що ми не є противниками лібералізації, зокрема лібералізації валютних відносин. Навпаки, ми підтримуємо основну мету неоліберальних реформ, яку зазначали раніше, — створення сприятливого ділового клімату та умов для накопичення капіталу. Але зазначаємо, що в економічно розвинених країнах хвиля лібералізації була цілком логічним продовженням економічного розвитку і мала природний характер структурних змін, а пізня хвиля лібералізації, що накрила країни, що розвиваються, в тому числі й Україну, проводилася за рішенням керівництва держави без наявності економічних передумов, а тому породила ряд економічних криз.

Так, стрімка лібералізація валютної політики, не дозволивши використати свої переваги, призвела до негативних наслідків:

- фінансової та загальноекономічної нестабільності;
- переходу у власність значної кількості державних підприємств іноземним інвесторам;
- залежності від міжнародних валютно-фінансових організацій, таких як МВФ.

Ми вважаємо, що перехід до лібералізації валютних відносин повинен ґрунтуватися на таких принципах:

- поступовості;
- доцільності;
- наявності економічних передумов;
- незалежності від політичних рішень.

На жаль, в Україні цих принципів не було дотримано.

Передумовою до лібералізації став початок 1999 року.

Так, у 1999 році з одного боку, сповна проявилися позитивні сторони валютних обмежень, запроваджені після серпневої російської кризи, у результаті чого розвиток подій вдалося втримати під контролем і кон'юнктура ринку почала відчутно поліпшуватися, а з іншого — подальше застосування обмежень лише посилювало б їх негативні наслідки: це спонукало відмовитися від них та лібералізувати валютний ринок.

Тому, постало питання про підготовку до скасування діючих валютних обмежень. Зважаючи, що лібералізація може дещо дестабілізувати валютний ринок, спричинивши сплеск девальвації, Національний банк здійснив комплекс підготовчих заходів:

- у лютому 1999 року було введено розширений валютний коридор (3.4—4.6 гривні за один долар) та визна-

чено перспективи валютної політики із пріоритетом стабільності курсу;

- поступова керована девальвація курсу (в період із 10.02.1999 по 18.03.1999 року — на 9.8%) для регулювання ринкового попиту і пропозиції на безготівковому ринку;

— розширено допустимі межі відхилення готівкового курсу від офіційного (з 5 до 10%), що було покликано забезпечити збалансованість ринкового попиту і пропозиції на готівковому ринку та його легалізації;

- проведення консультацій з банками щодо нормалізації ситуації та дій уряду і НБУ, спрямованих на забезпечення стабільності;

— через засоби масової інформації проведено роз'яснювальну роботу щодо стабілізації валютного ринку та контролюваності Національним банком ситуації.

Ці заходи сприяли поліпшенню ситуації, а саме було здійснено лібералізацію валютного ринку в таких напрямках:

- відновлено операції на міжбанківському ринку;
- призупинено торги на УМВБ з метою активізації міжбанківського ринку;
- скасовано обмеження на відхилення від офіційного курсу в безготівкових операціях;
- скасовано обмеження на граничні відхилення від офіційного курсу в готівкових операціях (із 13.04.1999 року);

— введено нові правила курсоутворення, згідно з якими офіційний курс визначається як середньозважений за операціями комерційних банків, та ряд інших заходів.

Починаючи з 2000 року НБУ проголосив політику плаваючого курсу, під яку було сформовано нині діючу структуру валютного ринку і системи здійснення валютних операцій.

В 2003 році на УМВБ була впроваджена система торгівлі розрахунковими ф'ючерсними контрактами на курс гривня, іноземна валюта. Однак, ринок цим інструментом фактично не скористався. Згодом УМВБ і ПФТС готувалися запустити ринок форвардних контрактів.

Однак цей проект не запрацював через те, що НБУ вважав недоцільним використання інструментів хеджування валютних ризиків, що породжували б спекулятивні мотиви за умов відсутності розвиненого фінансового ринку.

Далі були спроби запровадити такий інструмент хеджування валютних ризиків як своп-операції. Так у грудні 2009 року заступник директора департаменту валютного регулювання НБУ зазначав, що валютний своп дійсно може дати можливість тим підприємствам, банкам, у яких є валюта, на певний час обміняти цю валюту на гривню. Водночас, враховуючи те, що українські експортери — переважно сировинні, використання валютних похідних інструментів самих по собі не сприятиме стабілізації валютного ринку [8].

Керівництво НБУ не раз наголошувало стосовно вектора лібералізації валютного законодавства.

Так, 13 квітня 2011 року було прийнято постанову № 111 Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів НБУ. Відповідно до постанови банкам надано дозвіл проводити між собою та на міжнародному валютному ринку валютні свопи (операції, що передбачають купівлю (продаж, обмін) іноземної валюти зі зворотнім продажем (купівлею, обміном) в майбутньому на фіксованих умовах) на термін до 1 року [4].

Також, фінансові установи можуть виходити на міжбанк одночасно в якості як продавця, так і покупця валюти. При цьому визначено, що власні операції банківські установи мають право здійснювати в межах встановлених лімітів відкритої валютної позиції. Крім того, банки не зобов'язані продавати клієнту, який замовив купівлю валюти на міжбанку, весь обсяг коштів, зазначений у платіжному

дорученні [4]. Якщо клієнт не викупить всю замовлену суму, фінустанова не буде продавати залишок на наступний день. Банки також звільнили від низки бюрократичних зобов'язань, що має спростити виконання заявок клієнтів [8]. Термін виконання заявки скорочено з 90 до 30 днів. Також знято обмеження за обсягами продажу валюти фізичним особам.

Потенційними перевагами постанови є:

- збільшення обсягу гривневої ліквідності на ринку;
- зниження спреда між депозитними та кредитними ставками;
- підвищення рівня прогнозованості валютного курсу для суб'єктів економіки;
- інтенсифікація притоку іноземного капіталу;
- створення додаткового джерела доходів для банків;
- підвищення значення облікової ставки в монетарній системі України (через прив'язку до неї свопів з НБУ) тощо [8].

Однак, ключовим ризиком використання свопів учасниками ринку може стати збільшення волатильності курсу гривні. У цьому вимірі слід також не виключати ймовірне загальне зменшення прибутковості підприємств через потенційну нестабільність на валютному ринку.

На 7-ому Українському інвестиційному саміті у Лондоні перший заступник голови правління центрального банку заявив, що на думку НБУ, одним з ключових принципів валютної лібералізації в Україні має бути її поступовість [8]. Варто зазначити, що вище ми виділили цей принцип.

Керівництвом НБУ була запропонована така схема дій щодо лібералізації валютних відносин:

- по-перше, лібералізація припливу капіталу передусім лібералізації відтоку;
- по-друге, спочатку лібералізація прямих інвестицій, потім — довгострокових кредитів, потім — короткострокових позик;
- по-третє: спочатку лібералізація в банківському секторі, потім — у корпоративному, а завершальна — для населення.

Для забезпечення удосконалення порядку проведення готівкових валютно-обмінних операцій нерезидентами, проведення дієвого контролю за значними за обсягами валютно-обмінними операціями, лібералізацію валютно-обмінних операцій через банкомати було прийнято зміни до Інструкції про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України Постановою Правління НБУ від 11 серпня 2011 року.

Відповідно, запроваджено норму проведення процедури ідентифікації фізичної особи в частині визначення її резидентності, яка здійснює операцію з готівкою до 50 тисяч гривень. Зазначена операція має здійснюватись після пред'явлення документа, що посвідчує особу. Для обміну валюти сумою від 50 до 150 тисяч гривень — здійснюється повна ідентифікація фізичної особи відповідно до законодавства України про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Також постановою збільшена норма щодо максимального продажу готівкової іноземної валюти одній особі протягом робочого дня від 80 тисяч гривень до 150 тисяч гривень.

Водночас в документі зазначається, що постановою "лібералізована норма щодо проведення валютно-обмінних операцій через банківські автомати самообслуговування", що полягає в тому, що фізичним особам надається можливість здійснювати операції з продажу готівкової іноземної валюти за гривні через банкомати.

Всі ці норми гармонізовані із законодавством України про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

З огляду на кроки НБУ та з перспективою подальшої лібералізації валютних відносин в Україні пропонується впровадження повноцінного обміну валюти через систему валютних терміналів чи банкоматів.

Для розуміння запропонованої концепції доцільним є невеликий екскурс в історію створення банкоматів.

Перший банкомат був запатентований Лютером Джорджем Сімджаном в 1939 року. Пристрій видавав готівку, але при цьому не міг списати її з рахунку — такої технічної можливості тоді ще не було. Сімджан запропонував одному з великих американських банків випробувати винахід, але через півроку банкіри повернули машину, повідомивши, що не бачать в цьому необхідності. Винахід Сімджана був на 30 років забутий і допрацьований тільки у кінці 60-х інженером Доном Ветцелем.

27 червня 1967 року перший у світі банкомат був запущений банком Barclays Bank в Північному Лондоні. Він міг видавати тільки десятифунтові купюри. Лише через два роки банкомати з'явилися в Америці: в 1969 року, перший з них був встановлений банком Chemical Bank в нью-йоркському районі Лонг-Айленд. На території колишнього СРСР перші банкомати були встановлені в системі "Дельта-банк" спочатку в Києві (1991 р.), а потім (1993 р.) — у відділеннях Московського Ощадбанку [7].

Основна функція банкомату полягає у видачі готівки. Окрім цього можливі додаткові автоматизовані послуги клієнтови: ведення касового балансу по банківському рахунку, отримання інформації і виписок по рахунку й за усіма операціями, депозитне обслуговування — прийом вкладів населення, проведення зовнішніх платежів з друком платіжних документів (за телефон, комунальні послуги і ін.), віддалене кредитування картки з особового рахунку на "картковий" субрахунок (для карток платіжних систем) [7].

Правила отримання готівки в банкоматах мають загальні принципи. Тип банкомату і банк, що його встановив, лише пропонують свою варіацію послідовності дій при отриманні грошей.

Нами пропонується удосконалення функціональних особливостей з огляду на перспективу лібералізації валютних відносин в Україні.

Охарактеризуємо взаємодію клієнта (фізичної особи) та банкомата (валютного терміналу) при здійсненні операції купівлі-продажу іноземної валюти (рис. 1), хоча вище ми зауважували про обмеження національного банку щодо здійснення банком операцій через банкомати лише з купівлі у фізичних осіб готівкової іноземної валюти за готівкові гривні.

Загалом запропонований процес взаємодії складається з шести етапів (дій), з яких три дії є діями клієнта, інші три дії — банківського валютного терміналу.

Перший етап полягає в активації валютного терміналу. Клієнт шляхом натискання клавіші — введення операції 1-приводить банкомат у дію.

Другий етап є запитом банкомату на проведення операції. Так, на електронне табло з'являється інформація, що характеризує доступні операції між клієнтом та банкоматом.

Третій етап відбувається за умови вибору необхідної операції, у нашому випадку обміну валюти.

Четвертий етап — на електронне табло подається інформація щодо валюти здійснення операції та, відповідно, її курсу на момент здійснення операції.

П'ятий етап відбувається у разі узгодженості клієнта з інформацією на екрані та внесенням відповідної суми у готівкову кишеню банкомату.

Шостий етап є загальним результатом проведених операцій і займає найбільший часовий інтервал з усіх наведених, оскільки складається з ідентифікації на справжність та

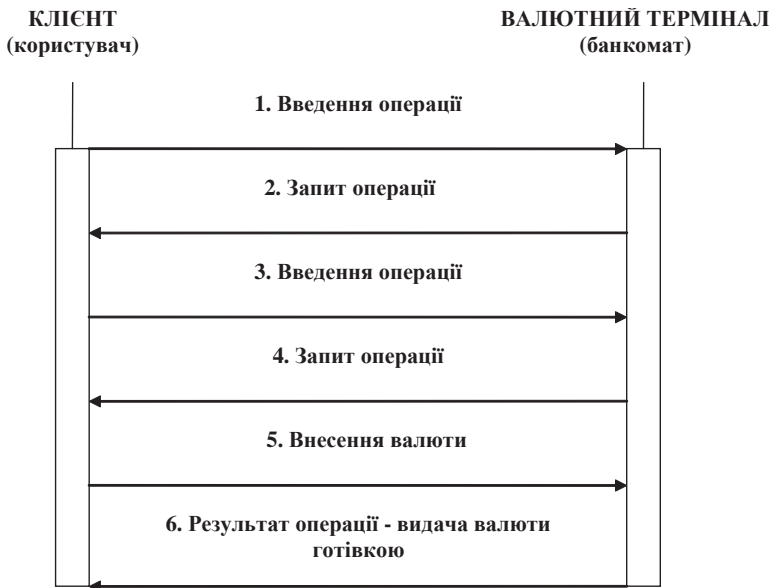

Рис. 1. Етапи взаємодії між клієнтом та терміналом

перерахунку внесених купюр і перерахунку та видачі купюр у замовленій валюті на здійснення операції.

Зазначимо основні переваги впровадження проведення валютно-обмінних операцій через банкомати.

По-перше, нівелювання людського фактору впливу на проведення валютно-обмінних операцій. Керування банкоматом здійснюється центральним процесінговим центром, що зменшує ризик раптової неконтрольованої зміни курсу валют, що спостерігалось в умовах 2008 року в агентських пунктах обміну валют та віділеннях банку і мало спекулятивний мотив, а також мінімізація ризику прийому фальшивих купюр.

По-друге, зручність та швидкість проведення валютно-обмінних операцій. Так, більшість банкоматів мають характерну особливість обслуговувати клієнтів цілодобово, на відміну від кас банку, цілодобова робота яких не є доцільною і зосереджені вони переважно в центральних частинах міст. Тим паче, на сьогодні банкомати представлених в Україні банків мають широко розвинену мережу. Обмін валюти з використанням апарату самообслуговування займає на більше 2-х хвилин. Враховуючи нові правила обміну валюти з використанням документу, що засвідчує резидентність через каси банку або агентські пункти обміну тривалість зазвичай традиційної для населення операції продовжилась.

По-третє, можливість для банків зменшити витрати, котрі виникали у результаті розвитку нових мереж та утримання банківського персоналу для обслуговування цих мереж. Варто зазначити, за оцінками експертів у середньому створення нового відділення банку коштує 120—200 тис. євро, при цьому період для формування повноцінної мережі філій займає 4—6 років. Встановлення нового банкомату в середньому коштує 20—45 тис. євро і займає 1—2 року при формуванні розширеної мережі банкоматів, технічно можливим є доповнення вже діючих банкоматів функцією обміну валют. Також зауважимо, що вартість обслуговування банкомату є нижчою за обслуговування філії чи відділення банку.

Звичайно позицію щодо зменшення витрат доцільно сприймати з перспективою на майбутнє, оскільки навіть провідні банки не зможуть забезпечити одночасну заміну всіх існуючих банкоматів на термінали з функцією обміну валют. Цікавим є той факт, що на вимогу НБУ встановити банкомати з новою функцією негативно відреагували переважно банки з іноземним капіталом.

По-четверте, оскільки валютно-обмінні операції є найбільш популярними серед усього різноманіття банківських послуг, використання банкомату у якості валютно-обмінного пункту — це додатковий фактор конкурентних переваг для фінансової установи.

В Україні для населення перевагами використання електронних обмінних пунктів валюти є законодавчо закріплені вимоги НБУ, а саме:

- здійснення за єдиним курсом банку обміну готівкової валюти за гривню;
- зміна комерційного курсу має проводитись централізовано раз на день;
- неможливість встановлення для банків жодних комісій за обмін валюти.

З огляду на переваги банкоматів у якості обмінних пунктів, доцільним є поступовий перехід банків в Україні на здійснення валютно-обмінних операцій за нових умов.

Звичайно, варто зазначити й недоліки використання банкоматів з функцією обміну валют. Основними серед них є:

- недовіра з боку населення як до нових реформ щодо дієвості операцій обміну валюти за допомогою валютного терміналу, що потребує масового роз'яснення реальної переваги використання даного засобу;
- затримка або неможливість проведення операції у разі технічного збою роботи апарата;
- обмеження на проведення об'єму валютних операцій, оскільки банкомат має можливість зберігати фіксовану кількість валютних ресурсів.

Однак, ці недоліки не матимуть значного впливу з приводу прийняття рішення щодо використання банкоматів як обмінних пунктів.

ВИСНОВКИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ

Отже, лібералізація валютних відносин є досить складним явищем, що має свої переваги та недоліки. Розвинуті країни досягли основної мети лібералізації — створення сприятливого ділового клімату та умов для накопичення капіталу — в результаті економічного розвитку, що мав відповідні передумови. В Україні на початковому етапі лібералізації використовувалися шоккові методи за повної відсутності необхідних для цього умов. Тому, на сьогодні реально досягти лібералізації валютних відносини не вдалося.

Література:

1. Казанчев А.Х. Либерализация валютной политики РФ: дисс. канд. экон. наук: 08.00.01 / Аслан Хажмуратович Казанчев. — Москва, 2009. — 182 с.
 2. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег. — М.: Прогресс. 1978. — С. 341.
 3. Пищик В.Я. Антиинфляционная политика в Евросоюзе: особенности, проблемы и перспективы // Вопросы экономики. — 2002. — № 12. — С. 51.
 4. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів НБУ [Електронний ресурс]: Постанова Правління НБУ від 13 квітня 2011 року № 111 // Режим доступу: www.rada.gov.ua.
 5. Скидельски Р. Хайек versus Кейнс: дорога к примирению. // Вопросы экономики. — 2006. — № 6. — С. 47.
 6. Стиглиц Дж. Куда ведут реформы? (К десятилетию начала переходных процессов) // Вопросы экономики. — 1999. — № 7. — С. 43.
 7. Електронний ресурс.— Режим доступу: <http://www.bankomat.at.ua>
 8. Електронний ресурс.— Режим доступу: <http://www.lfr.org.ua/ru/analytics/287-2011-06-02-14-55-38.html>
- Стаття надійшла до редакції 19.09.2011 р.